

udgave blevet afskrevet, gennemset, kommenteret; ialt har det vel nok på den måde været grundig gennemlæst af en halv snes professorer og magistre. Men først da det kom i hænde på en mand, der i brevet fandt sin hjemegns navne, blev ordene til liv. Der kan slet ikke være tvivl om, at hele den vældige, den uudtømmelige skat, som de danske middelalderbreve gemmer, at den kun vil kunne løftes, hvis de historisk interesserede mænd og kvinder i *Danmarks forskellige egne* vil tage deres tag med. *Rigshistorikeren* vil simpelt hen slet ikke opdage den virkelige værdi af lokalbrevet. For ham bliver det en ener i den almindelige udvikling. Her — om noget steds — gælder Grundtvigs ord: »den har aldrig levet, som klog i det er blevet, han først ej havde kær«. — Kan man få de mennesker, der med kærlighedens stærke bånd er knyttet til deres fædrene egn, til at studere denne egns historie, og kan man give dem dokumenterne i hænde hertil og vejledning til at bruge dem, så vil der blive en glanstid over den stedlige danske historieforskning, og da — men også først da — vil samlingen af *Danmarks middelalderbreve* komme til deres fulde ret. Det er det, jeg mener, vi skal hjælpe hinanden med at gøre til virkelighed.

LITTERATUR OM ALMUEKULTUR OG FOLKEMINDER 1933.

Kredslæge *J. S. Møller* afsluttede i 1933 sit store og ypperlige Værk: *Fester og Højtider* med Udsendelsen af II. Binds 2. Levering (P. Haase & Søn. 300 S. Ill.), hvori *Julen* er behandlet. Først er her fremlagt i en velordnet Gengivelse med Hensyntagen til alle Varianter det omfattende Folkemindemateriale, der findes fra *Holbæk Amt* vedrørende Årets største Fest. Derefter følger det stort anlagte og detailrige *Tydningsarbejde*. Hver Enkelthed i Stoffet bliver forklaret udfra moderne videnskabelige Principper samtidig med, at der gives almindelige Oplysninger om Julefestens Oprindelse og Udbredelse. *J. S. Møller* er i Besiddelse af stor folkløristisk og kulturhistorisk Viden, har betydelige Evner for folkelig Fremstilling af vanskelige Spørgsmål og har en sikker og fornuftig Måde at behandle Problemerne på. I

det store og hele er der kun godt at sige om »Fester og Højtider«, der er en Ære for den Kallundborg Kredslæge og en Pryd for dansk Forskning. I videnskabelig Henseende er Møllers »Jul« et stort Fremskridt fra *Feilbergs* skelsættende Værk. Nu må det jo også retfærdigvis indrømmes, at der er fremkommet mange Arbejder om Emnet i Tiden mellem 1904 og 1930. Tænk blot på Værker af *H. Celandier*, *Martin P:n Nilsson* og nu sidst af *Nils Lid*, hvis dygtige og originale Undersøgelser i Bogen: *Jole-sveinar og Grøderikdomsgudar* (Skrifter utgitt av Det norske Videnskaps-Akademi i Oslo II. Hist.-filos. Klasse 1932, Nr. 5. [1933], 173 S.), det er mig en særlig Glæde at gøre danske Læsere opmærksom på. Dr. Lid inddrager også dansk Stof i sine inciterende Studier. Også *H. Grüner Nielsen* har ydet et såre værdifuldt Bidrag til Oplysning om Julen og dens Festsikke i den store Afhandling: *Julestuer og Julestuelege* (Sprog og Kultur 1933, 1—64). Det er Julestuerne og Julestuelegene i Danmark på Holbergs Tid belyst gennem samtidig Litteratur og Nutidsoverlevering, der er Genstand for Grüner Nielsens metodisk sikre Undersøgelse.

Beslægtet med Julelegestudierne er de Bidrag, *H. Grüner Nielsen* har skrevet i Bindet: *Idræt og Leg, Dans* (Nordisk Kultur XXIV, Schultz Forlag 1933. Ill. 300 S.), hvor han kort og instruktivt har behandlet Emner som Dans i Danmark, på Færøerne og i Norge, ligesom han sammen med Dr. *Sigfús Blöndal* har fuldført og udgivet *S. Tvermose Thyregods* Afhandling om *Sanglege* i det nævnte Bind af Nordisk Kultur. Også Idrætshistorikeren *Frederik Knudsen* (død 18. Jan. 1934) og hans store Virksomhed med vore Idrætslege har *H. Grüner Nielsen* skrevet om (Danske Folkemaal 1934, 33—49), idet han — foruden at give en smuk Biografi af den sympatiske og vindende Lærde — meddeler en Bibliografi over alle Knudsens Arbejder, samt giver en praktisk ordnet Oversigt (nærmest et Slags Register) over Indholdet af det omfattende Stof. Fr. Kn. i Årenes Løb havde fået samlet om Idrætslege. Det lykkedes Fr. Knudsen i 1933 at få udsendt i Bogform en Række af sine bedste Afhandlinger under Titlen: *Træk af Boldspillet Historie* (Gyldendal. Ill. 151 S.), — en sidste Hilsen fra en Forsker, hvis Minde stedse vil leve i mange Venners Erindring.

I Forbindelse med større Undersøgelser om Fester og Lege kan passende nævnes *Johs. E. Tang Kristensens* Bidrag: *Danske Bindebreve* (Sprog og Kultur 1933, 129—197). Bindebrevene bør der naturligvis også skrives et Arbejde om, og det Tang Kristensen jun. har leveret, tør sikkert betegnes som udtømmende. Man

træffer her i en praktisk Opstilling Kilderegister, kronologisk Fortegnelse over ialt 216 danske Bindebreve, Beskrivelser af de forskellige Slags Breve, Typer og Motiver. Oplysende for Genren er de talrige Tekstprøver, man præsenteres for.

Vender vi os nu til *Sagn og Tro*, da er dér også et og andet at nævne. Således udkom i 1933: *Danmarks Kæmpesten* af undertegnede (Danmarks Folkeminder Nr. 39. Ill. 452 S.), hvori findes omtalt Sten, hvortil var knyttet Folkeoverlevering, fra hele Landet (samt Sydslesvig og Færøerne). Bogen har en Mangfoldighed af Henviisninger til udenlandsk Litteratur. Ved en noget hårdhændet, men praktisk topografisk-statistisk Metode er det forsøgt at få Hold i Stoffet, der bliver rubriceret og analyseret i en Række indledende Afsnit. Foruden et stort, ordnet folkløristisk Materiale, der forhen forelå meget spredt og utilgængeligt, bringes i Stenbogen en Del nye videnskabelige Resultater, fremgaaede af et flereårigt Studium af Sagndannelser og primitiv Naturdyrkelse. Bogen vil med sine over 5000 Henviisninger forhaabentlig vise sig at være en nyttig Opslagsbog. — Om den Spådom om Verdens Undergang, der er stedfæstet til *Ulstrup-Runestenen*, har jeg meddelt noget nyt i Jyske Samlinger 5. Rk. I, 227—33. Og *Chr. Nielsen har* (Vendss. Arb. 1933, 132 ff.) skrevet et smukt lille Stykke om Stenen *Den store Gråko* på *Skrolleshede* i Vendsyssel.

Det må ikke glemmes her, hvor Talen har været om et Arbejde, hvori udenlandsk Stof er anført, at *L. L. Hammerich* i sin Middelalderstudie: *Munken og Fuglen* (Universitetets Festskrift 1933, 77 S.) på Grundlag af et stort Litteraturkendskab undersøger Motivet om Munken, der ved at høre en lille Fugls underfulde Sang glemte Tiden og vendte tilbage til Menneskenes Verden, efter at der var gået 300 År — som én Dag. Professor Hammerich har ved sine Studier i Visionslitteraturen fremdraget mange Enkeltheder af folkløristisk og religionshistorisk Art. Det lærde Arbejde er forsynet med en udførlig Litteraturliste, hvori man dog savner Henviisning til *Knut Liestols* Udgave af *Moltke Moes* Samlede Skrifter III og til *H. F. Feilbergs* Afhandling: *Paradisminder og Paradishåb* (i Poul Bjerges Årbog 1900).

Heller ikke må lades uomtalt, at *Jan de Vries* i et stort på Engelsk skrevet Værk: *The Problem of Loki* (F. F. Communications Nr. 110, Helsinki 1933, 306 S.) har behandlet alle Spørgsmål, der er knyttet til den listige og træske *Løke*. Jan de Vries gennemgår enhver tidligere Anskuelse vedrørende Emnet, refererer alle de gammelnordiske Myter om *Løke* og meddeler filologiske o. a. Tolkninger af Detaillerne. Ligeledes undersøges Nu-

tidstraditionen om Loke, om hvem der jo trindt om i de nordiske Lande findes ejendommelige Overleveringer. Jan de Vries når til det Resultat, at den gamle Gud besad en Dobbeltkarakter; han var både en Kulturheros og en snedig Person. I det på nye Synspunkter rige Værk træffer man ofte *Axel Olriks* og *Evald Tang Kristensens* Navne nævnt.

En Undersøgelse af en hel anden Art end de ovennævnte er *Hans Ellekildes* Arbejde: *Højby Sogns Folkesagn*, der er Hovedafsnittet i hans Bog: *Foreningen Danmarks Folkeminder igennem 25 Aar* (DFm. Nr. 40. 1933. III. 183 S.). Arkivar Ellekilde gennemgår uhyre grundigt det store nordvestsjællandske Sogns mange Sagn, der er knyttet til Bakker og Dale, Søer og Vandløb, hellige Kilder, Stene, Træer, Oldtidsminder, Kapeller, Kirker, Præster o. m. m. En særlig omhyggelig og sindrig Undersøgelse bliver Sagnet om Hr. Ebbes Døtre — stedfæstet til Kirken — til Del. Redegørelsen for Højby Sogns Sagn er en smuk Prøve på, hvorledes et Sogns Sagn bør udgives og kommenteres. Og som et sådant Paradigma har Hr. Ellekildes Arbejde sin store Betydning. Det skal nok sætte sine Spor. I sin Afhandling: *Jens Glob den hårde*, der i Hvidbjærg Kirke i Thy 29. August 1260 dræbte Biskop Oluf af Børglum, viser Ellekilde, hvorledes en Sagnrebus kan løses (Thisted Arbog 1933, 345 ff.).

Kr. Nyrop, der jo har skrevet mange folkloristiske Undersøgelser, arbejdede i sine sidste Leveår jævnlig med Udforskningen af Legenden om den unge Mand, der afgiver et Løfte om at vie den hellige Jomfru sit Liv. Da han alligevel gifter sig, griber Madonna ind på forskellig Måde. Legendens Vandringer og Omformning følges nu gennem Lande og Tider i det elegante Arbejde: *Den trolovede Statue* (Gyldendal 1933. 158 S.), der indgår som Bind VII i Nyrops Skriftrække: *Fortids Sagn og Sange*. Motivet: den trolovede Statue sammenstilles med Paralleler indenfor Sagndigtningen (jfr. »Venus med Ringen«), og Nyrop henter interessante Sidestykker fra den moderne Litteratur og påviser tilsidst, at Forestillingen om en Forbindelse mellem et Billede og den, det forestiller, lever endnu i vore Dage. I Litteraturfortegnelsen savnes en Henvisning til *H. F. Feilbergs* Arbejde: *Et Blad af Afgudsbilledernes Historie* (Sjæletro 1914, 165—204). *Gunnar Skov*, der har udgivet Nyrops efterladte Undersøgelse, har også udarbejdet og offentliggjort en *Bibliografi over Kristoffer Nyrops Arbejder* (1932. 30 S.). Man ser i dette meget nyttige Værk, at Nyrops storartede og mangesidige Forfatterskab udgør ikke mindre end 371 Numre, om Folklore og Kulturhistorie Nr. 199—266.

Dr. *Inger M. Boberg* har fortsat sine Studier over *Sagn knyttet til Gravhøje* og meddeler sine Arbejder herom i Amtsrårbøger, i 1933 fra *Møn* og *Falster* (Præstø Arb., L.-F. Arb.). Forhåbentlig bliver hele Landet gennemgået på denne omhyggelige Måde. Grumme underholdende er det at læse Dr. *Gudmund Schüttes* Afhandling om *sallingske Helligdomme* (Skivebogen 1933, 27 ff.). Påny har han formået ved sin Kombinationsevne og sit friske Syn at fremdrage nye Ting om Emnet, som han denne Gang har behandlet »vejhistorisk«. Først har han gjort Rede for Vestsallings våde Helligdomsvej, hvorefter han vandrer ad »Via appia« i Østsalling. En Kritik af nogle Enkeltheder i Schüttes Arbejde har jeg givet i Sprog og Kultur 1934, 37 f.

Johannes Tholle har (Vendsysselske Arb. 1933, 57 ff.) offentliggjort en alfabetisk Fortegnelse over vendsysselsk *Flora og Fauna*, hvortil der er knyttet Tro, Sagn, Rim, Skik o. s. v. Med sine talrige Henvisninger er Tholles Afhandling meget brugbar for Forskningen. Det viser sig jo, at talrige Problemer kun kan forklares ud fra et stort Materiale af folkloristisk Art knyttet til den levende Vegetation (jfr. *Nils Lid*).

Om *Helligkilder* har *Aage Sørensen* skrevet en smuk Afhandling i Fra Randers Amt 1933, 80 ff. Sørensen har taget sig den nyttige Opgave på ved Folkemindeindsamling at supplere mine Arbejder fra 1925 og 1926 om nævnte Amts hellige Væld. *C. Klitgaard* har i sin på grundige Arkivstudier byggede Undersøgelse: *Lerup Marked* (Vendsyss. Arb. 1933, 39 ff.) meddelt, hvad der vides om dette Markeds Historie og Helligkilden i Fosdalen nær ved den gamle Markedsplads. Der mangler blot en Henvisning til Vendsysselske Årbøger 1926, 228—32, hvor man finder samlet Nutidstraditionen om Kilden og Markedet i Lerup Sogn i Øster Han Herred.

Det er nok ellers i min Bog: *Morsingboer i gamle Dage II* (H. Hansens Bogh., Nykøbing M. 1933. Ill. 133 S.), den største Samling Folketro og Sagndigtning vedrørende en dansk Egn er fremkommet i det gamle År. I en ordnet Udgivelse med fuldstændigt Henvisningsapparat er sammenstillet, hvad der forefindes fra *Mors* om Varsler, Genfærd, Nedmaning og Dobbeltgængere, Hekseri og kloge Folk, Råd mod Sygdomme, Tro m. v. Bogen skulde give et Indtryk af, hvor mangfoldig og levende gammel Tro og Skik har været at finde på den store Limfjordsø helt til vor Tid.

Achton Friis har med sit statelige og fint udstyrede Værk: *De Jydskes Land I—II* (Gyldendal 1933. 473 og 308 S.) forøget Litte-

raturen om Jylland med et Arbejde af blivende kulturhistorisk Værd. En Række jydsk Egenes Natur er her skildret af en Kunstner, der ofte evner at udtrykke sig så betagende, at Læserne umiddelbart bliver henført til de Steder, der er Genstand for hans egen Henrykkelse. De Naturskildringer, Friis meddeler, suppleres fortræffeligt ikke alene af *Johannes Larsens* Tegninger, men også af de mange herlige Fotografier af Landskaber, Oldtidsminder, Bygninger o. s. fr., som Forfatteren med fin kunstnerisk Sans og med Øje for særlige kulturhistoriske Detailler har ladet ledsage sin Tekst. Heller ikke må glemmes hans værdifulde Tegninger af karakteristiske Folketyper og Almuegenstande. Til de naturbeskrivende og topografiske Oplysninger knytter Achton Friis med stort Snille en Række fængslende historiske og folkloristiske Enkeltheder, som man i hans Gengivelser læser med ublandet Fornøjelse. Et godt Kendskab til den foreliggende Litteratur om Halvøen udgør Grundlaget for en Række af de anvendte historiske o. a. Redegørelser. Det nye i Værkets Tekst er en hel Række Optegnelser og Jagttagelser fra Folkelivet, Friis har gjort på sine Rejser. Han fortæller fortrinlige Ting om gammel Sæd og Skik, Folketro, Sagn, Folkevid, gamle Bygninger og Redskaber, Strandinger, Natmandsfolk, Kartoffeltyskere o. s. v. Af særlig værdifulde Oplysninger i Værket, hvori findes enkelte Ukorrektheder¹⁾, kan f. Eks. nævnes Redegørelsen for Marskgårdene, deres Bygningsanlæg på Højder i Engene (II, 14 ff.), de antropologiske Oplysninger om Dejbjerg Rakkere (II, 87) og Oplysningerne vedrørende Indre-Mission i Harboøreengen (II, 131 ff.). Et andet værdifuldt Værk fra den jydsk Halvø finder vi i det af *Gunnar Knudsen* og *Knud Kretzschmer* udgivne historisk-topografiske Arbejde: *Sydsløvig I*, der imidlertid allerede er omtalt i Fortid og Nutid X (1934 I), 200, hvorfor man ikke her skal komme nærmere ind på det, men for et Øjeblik forlade Jylland og tage over til det venlige Nordsjælland, hvor den flittige *Anders Uhrskov* i Anledning af sit 25-Års Forfatterjubilæum 4. Novbr. 1933 udsendte sin 29. Bog: *Kulsvierbogen* (Gyldendal, 176 S.), der på den smukkeste Måde føjer sig ind i Rækken af den store nordsjællandske Litteratur, der bærer Uhrskovs Navn. I Kulsvierbogen findes en Del Skildringer på nordsjællandsk Folkemål, indeholdende Beretninger om mange forskellige Forhold fra ældre Tider. Vi hører om Dagliglivet i Gård og på Mark, om Hyrdedrengenes Arbejde, Fiskerliv, Skovarbejde, Krybskytter, stærke Mænd, Skolegang, Høstarbejde, Bryllupsgilder, Ordsprog

¹⁾ Jfr. Sprog og Kultur 1934, 33 f.

og meget andet. Alle Bidragene er prægtigt fortalte på uforfalsket sjællandsk. Kulsvierbogen er aldeles dejlig udstyret; den er prydet med en hel Række af *J. Th. Lundbyes* Tegninger fra Nordsjælland fra 1840'erne. De danner den kønnest tænkelige Baggrund for de værdifulde Folkelivsbilleder, Uhrskov har fremdraget i sin Jubilæumsbog.

Om *Frilandsmuseet* har *H. Zangenberg* skrevet en nyttig og instruktiv Bog: *Frilandsmuseet ved Lyngby* (1933. 76 S.), hvori gives en kortfattet Skildring af hver eneste af Museets Bygninger. *Hakon Spliid* har med sine talrige Illustrationer gjort Bogen særdeles værdifuld.

Angående Skildringer af Folkelivet er endnu nogle Ting at omtale. Således har *Kresten H. Lidegaard* i sin livfulde Bog: *Af Abrahamssønnernes Saga* (Nyt nordisk Forlag 1933, 144 S.) fortalt om Natmandsfolk i Estvad-Rønbjærg Egnen. Udfra særlig gode Forbindelser er det lykkedes Pastor Lidegaard at fremdrage en Række lærerige og fornujelige Træk om »vore Folk«. Som en Fordel ved denne Natmandsskildring kan nævnes, at L. har kendt den *sidste* Tater, *Stærke Hans*, der døde i 1934 i sit Hus oppe i Heden Sydvest for Rønbjærg. Bogen er et godt Supplement til H. P. Hansens grundlæggende Arbejder.

N. M. Kromann, der igennem mange År har samlet Stof til *Fanøs Historie*, har nu begyndt Udsendelsen af sit særdeles store Værk om denne Ø's Historie, der behandles i alle Afskygninger (Eget Forlag, Esbjerg. I, 472 S. II, 480 S.). I det illustrerede Værk, der bliver paa mindst 3 Bind, findes talrige Oplysninger om Landbrug, Erhverv, Byhyrder, Fårevogtere, Engvogtere og Natvægttere, fremdeles Smuglerhistorier, Råd mod Sygdomme, Efterretninger om kloge Mænd og Koner, Bartskeerere, Sagn m. m. — Fra *Refs* Herred hidrører de *Skildringer fra Folkelivet i Sydthy i 1860—70'erne*, som jeg har udgivet på Grundlag af *Anders Andersens* Optegnelser (Forlag: A. Andersens Enke, Søften pr. Hinnerup, 1933). Andersen, der døde 11. September 1933, fortæller underholdende om Fiskerliv, Bygninger, Leve måde, Handelsfolk, Julegilde m. v. Bogens bedste Afsnit er Skildringen af et stort Bryllup, der holdtes i Fortællerens Barndom i Refs. — I den af *Thøger Jensen* og *N. P. Østergaard* redigerede Slægtsårbog for *Adslev-Slægten* (Forlag, Brabrand) har førstnævnte i Årbogen 1933 offentliggjort sine velskrevne Erindringer (ill.) fra sit Barndomshjem i Landsbyen *Gram* Øst for Skanderborg. Vi hører her om Dagligliv, Bygninger, Føde og Klæder, Højtider, Fester, Folkeoplysning o. s. fr. Tiden er 1840—60'erne. Fra omtrent samme Tidsrum stammer de ret udførlige og for-

trinlige Oplysninger, *Sigurd Elkjær* har udgivet i Århus Årb. 1933, 23—46) om Folkelivet i *Dørup* ved Mossø. Bl. a. hører vi om Mestertyvene Kylling-Søren og Jens Knov.

Om Sædvaneret og Bylavsforhold i Landsbyerne i den Tid, man endnu ikke helt havde afskaffet Oldermænd og Byhyrder, Bysmed og Natvægter, Bytyr, Fællesskabsgilder o. lgn., gives der ved undertegnede Oplysninger fra *Århus, Randers* og *Ålborg* Amt i de nævnte Amters historiske Årbøger 1933. I disse Bidrag findes indledningsvis Oplysninger om og Optegnelser fra *Landsbylovene*. Af disse lærerige kulturhistoriske Dokumenter blev i 1933 udgivet *Tandrup* og *Kirkeby's* Videbrev fra 1729 ved *Jens Hedegaard Christensen* (Jyske Samlinger 5. Rk. I, 424—31). Fra *Holmsland* er der overleveret flere Vider og Vedtægter samt nogle Arkivalier (fra 1770—80'erne), der på forskellig Vis vedrører gammel stedlig Sædvaneret (Hyrder, Engvogtning, Markfred, Hø-slet, Tiggeri). Disse Papirers Indhold har jeg gjort Rede for i Hardsyssels Årb. 1933, 109 ff. — Med megen Interesse tilegner man sig Dr. *Niels Nielsens* Undersøgelse om *Jordfællesskabet på Skallingen* (Geografisk Tidsskrift 1933). Under sine naturhistoriske Studier af den sandede Halvø fik Dr. Nielsen Lejlighed til grundig at blive kendt med, hvorledes Lodsejerne her har fordelt Klitter og Strand, og han har da til sine botaniske og geologiske Undersøgelser også kunnet føje en agrarhistorisk.

Der kunde være god Grund til at omtale en Række ikke så store Årbogsbidrag og Afhandlinger i Fynsk Hjemstavn, Sønderjydsk Maanedsskrift, Danske Folkemaal, Danske Studier, Sprog og Kultur m. fl. Steder vedrørende Kultur og Folkeminder (af *Christine Reimer, H. C. Frydendahl, Erh. Qvistgaard, Laurits Suhr, H. P. Hansen, Aage Sørensen, Anders Bjerrum, H. P. H. Novrup, S. Alkær sig, Svend Jespersen, Johannes Vejlager, A. F. Schmidt* m. fl.), men Pladshensyn forbyder en nærmere Redegørelse for disse mindre Arbejder.

※

Til sidst skal så meddeles, hvad der i 1933 fremkom til Oplysning om *Folkemindeindsamlingens Historie*. Det største Bidrag er her givet af *Hans Ellekilde*, der i vor Folkemindeforening »Danmarks Folkeminder's« Publikation Nr. 40 har skrevet en udførlig og virkelig interessant Fremstilling af Foreningens første 25 År. Det er slet ikke lidt, DFm. har udrettet i dette Tidsrum. Hr. Ellekildes Arbejde er nydeligt illustreret. I min Bog: *Jeppe Aakjær* (Eget Forlag 1933) er givet ret udførlige Oplysninger om Jeppe Aakjær's Arbejde med Indsamling af Folkeminder og om

hans Udnyttelse af Folkeoverlevering i sin Digtning. Om Lokalhistorikeren *Jens Kierckeby*, der har indsamlet forskelligt folkloristisk Materiale, er der skrevet udførligt i *Fra Ribe Amt* 1933, 256 ff. I *Sorø Arb.* 1933, 20 ff. er skrevet om *Ingemanns* og *Anton Nielsens* Arbejde med Folkets Minder, medens *Morten Rosenkjer* fra Kjøng og hans Folkemindeindsamling er omtalt i *Fynsk Hjemstavn* 1933, 166 ff.

Endelig skal nævnes, at Dr. *Axel Dam* i 1933 udgav i 2den og udvidet Udgave sin Fader *Ph. R. Dams* gamle, berømte Værk: *Folkeliv og Indstiftelser paa Bornholm*. Den gode Bog indeholder Skildringer af næsten alle Forhold angående bornholmsk Folkeliv, Bondearbejde, Tro, Sagn m. v. Og at *Th. Døssing* og *M. Philipsen* har forestået en ny Udgave af *J. M. Thieles* navnkundige Bog: *Danske Folkesagn* (Gyldendal 1933. 206 S.). I Nyudgaven er udeladt enkelte af Thieles Optegnelser, medens der til Gengæld er inddraget Stof i Sagnbogen fra Jens Kamp, E. Tang Kristensen og Dansk Folkemindesamling. Det var ønskeligt, om den nye Thieleudgave, der er afpasset efter vor Tids Tarv, måtte blive læst i Borg og Hytte.

*

Sønderjyske Stednavne. Siden sidst (se F. & N. X 1—2 1933, 108) er af Standardværket: *Sønderjyske Stednavne* (Gads Forlag) udkommet 5. Levering, hvori Bind III: *Tønder Amt* med Dele af Ribe Amt er afsluttet (S. 641—672), og Gennemgangen af *Åbenrå Amt* er påbegyndt (S. 1—112), altså Optakten til Bind IV. I 5. Levering er behandlet Sognene: Burkal, Tinglev, Åbenrå Købstad, Bedsted, Hellevad, Egvad samt Begyndelsen af det navnerige Øster-Løgum Sogn. Endvidere indeholder det store Hefte et Forord, der interessant giver Oplysninger om Planen for hele det omfangsrige Værk, Arbejdsfordelingen m. v. Det er med Spænding, man modtager enhver ny Publikation af Stednavneudvalgets udmærkede Skriftrække; thi man får deri Videnskabens sidste Ord om alle de vanskelige Stednavne, som mange har spekuleret over den sproglige Betydning af. Ligeledes glæder man sig over Fremlægningen af det righoldige Marknavnestof, der ofte indeholder fortræffelige Oplysninger af Betydning for Historikere og Mytologer. Man havde ventet i Artiklerne om *Åbenrås* Stednavne at have set i det mindste en Henviisning til *Vilh. Marstrands* originale Værk »Aabenraa« (1933). Måske der også burde have været en Henviisning ved Artiklen *Olmersdiget* (S. 659) til *Saml. t. j. Hist. og Top.* 4. Rk. IV Bd. 1925, 448—50; thi dér er for første Gang fremsat Tolkningen »den gamle Vold«

(»Oldemoder«: Udtryk for at Volden er bleven anset for ældgammel). Iøvrigt kan man på det varmeste anbefale Sønderjyske Stednavne til enhver Lokal- og Kulturhistoriker.

August F. Schmidt.

OM KIRKEBOGSREGISTRATURER.

Danmark er kommet bagefter sine Naboer med Udgivelsen af Kirkebogsregistraturer, men det har ogsaa sine Fordele, man kan bruge hvad der er godt og undgaa hvad der er daarligt hos Forgængerne.

Allerede 1915 udgav det norske Riksarkivet ved S. H. Finne-Grønn »Fortegnelse over Kirkebøger i Stiftsarkiverne i Kristiania«. Den omfatter Kristiania, Hamar og Kristianssand Stifter. Sognene er opførte i een alfabetisk Række, og Kirkebøgerne registrerede saaledes, at hvert Bind er registreret med Opgivelse af Indholdet, ogsaa medtagende, hvad der ikke er egentlige Ministerialier. Endvidere er meddelt, hvilke Kirkebøger, der endnu findes hos Præsten og Klokkeren. Her er der aabenbart gjort for meget ud af Sagen: at vide, hvad hvert enkelt Bind af Kirkebøgerne indeholder, har kun Interesse for Arkivet, og det har jo sin Seddelregistratur; Benytterne, d. v. s. Genealogerne, ønsker kun at vide, hvilke Ministerialier der findes optegnede, for hvilke Aar i hvert Sogn; og at Præst og Degn maa sidde inde med Kirkebøgerne fra det Tidspunkt, hvor Arkivets Række holder op og til den Dag i Dag, kan man slutte sig til.

I 1916 udkom »Vägledande förteckning vid person- och släktforskning i Landsarkivet i Lund«, redigeret af daværende Landsarkivar Lauritz Weibull. Værket falder i to Afdelinger: I. »Ecklesiastiska arkivalier« paa 86 Sider, og II. »Mantalslängder, mantalsuppgifter, bouppteckningar, borgarematrklar« paa 6 Sider.

I første Afdeling findes Fortegnelse over, hvad der findes i Præstearkiverne af Optegnelser om Fødsel, Vielse og Død; men ogsaa meget andet, som Brudkronelängder, d. v. s. Lister over Afgifter, betalte for Laan af Kirkens Brudekrone, Til- og Fraflytningslister, Klokringningslängder, d. v. s. Lister over Penge betalte for Klokkeringning ved Begravelser. Sognene er opførte i een alfabetisk Orden og omfatter Skaane, Halland og Blekinge. Fordelingen af Kirkebogsstoffet inden for de enkelte Bind er her ikke noteret.

I 1923 tryktes i Schriften des Vereins für schleswig-holsteinische Kirchengeschichte 2. Reihe 7. Band: »Die Pastoratarchive